

Nastja Mulej:

»Bolj kot gledanje nazaj se splača snovati poti naprej«

Nastja Mulej je univerzitetna diplomirana ekonomistka in sociologinja ter magistrica komunikologije. Je edina trenerka de Bonovih metod razmišljanja v Sloveniji z ustrezno licenco. Prevedla in uredila je številne de Bonove knjige, nenehno predava doma in v tujini, za drugačno razmišljanje je navdušila na tisoče ljudi, a njen cilj je, kot pravi, da bi v slovenske osnovne šole vpeljali predmet »razmišljanje«.

Spraševala je: NANA KISEL

► Najprej, kdo je Edward de Bono?

Dr. Edward de Bono je ena največjih svetovnih avtoritet na področju konceptualnega, kreativnega in konstruktivnega razmišljanja ter poučevanja razmišljanja kot veščine. Po izobrazbi je zdravnik in psiholog, ki je že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja raziskoval, kako delujejo naši možgani – kar je opisal v knjigi *The Mechanism of Mind*, ki je izšla leta 1969. Zanimivo je, da je zgolj na podlagi svojega znanja, opazovanja in sklepanja prišel do takšnih ugotovitev, kot nam jih danes sporočajo nevroznanstveniki.

Že leta 1967 je napisal prvo od mnogih knjig: *Lateralno razmišljanje*, s katero je zaslovel. Tako je pomenoval način razmišljanja, pri katerem gledamo na isto stvar z drugega zornega kota, razmišljamo zunaj ustaljenega vzorca in namerno iščemo – ter tu in tam najdemo – sveže, drugačne, provokativne ideje. Opisal je potek tovrstnega načina razmišljanja in ubesedil tehnike, s katerimi korak za korakom razmišljamo na tak način – ki so jih pograbili vsi, ki so se že takrat zavedali, da sveže ideje potrebujemo kot kruh in vodo.

► Kako to, da ste edini v Sloveniji?

Lastniki avtorskih pravic so se odločili, da svet pokrivajo s pomočjo distribucijskih regij. Ena od njih je v Beogradu in pokriva nekdanjo Jugoslavijo, Albanijo in Bolgarijo. To smo razvili že pred dobrim desetletjem, ko sem bila del agencije New moment, ki jo je takrat vodil ustanovitelj Dragan Sakan. Kot vodja oddelka za nove ideje sem bila izbrana jaz in tako je tudi ostalo. De Bonova orodja niso težka, so pa zelo natančna in ni koristi, da bi jih učil kdorkoli, tako da licenc ne podeljujejo na široko. Na svetu je le 800 licenciranih trenerjev de Bonovih metod. Za njegovo metodo enostavnost – optimiranje poslovnih postopkov sem jaz na primer samo ena od petih v Evropi in ena od petnajstih na svetu.

► V spremni besedi de Bonove knjige Paralelno razmišljanje, ki je pred kratkim izšla pri založbi Mladinska knjiga, pravite, da ljudje zamenjujejo IQ in veščino razmišljanja. Lahko pojasnite?

Inteligenčni kvocient je zastarel – in pristranski – način merjenja naše inteligentnosti. Naša inteligentnost pa nam je v veliki meri dana – kot npr. struktura telesa ali posluh za glasbo. Od nas pa je odvisno, kaj bomo s tem naredili, koliko bomo zavestno uporabljali svoje možgane (kot velja za mišice ali posluh). Od vas je odvisno, ali boste namerno

uporabljali svoj um in vodili svoje misli (velja za trening športa ali urjenje glasbila). Po več tisoč udeležencih vam lahko tudi na svojih primerih povem, da je razmišljanje »samo« veščina, ki se je lahko naučimo in jo urimo. S tem postanemo vse bolj osredotočeni, celoviti, konstruktivni in kreativni.

► Je kreativnost dosegljiva vsakomur?

Tako kot je tako rekoč vsakomur dano, da preteče (pol)maraton – če le ima za to motivacijo in pozna tehnike teka, dihanja, prehranjevanja, ki jih redno uporablja. Vsi se rodimo kot tekači, a potem se nekateri zaležijo na kavču. Vsi se rodimo kreativni, a pri nekaterih volja do namernega iskanja drugačnosti z leti in socializacijo upade zaradi različnih razlogov. Če želite biti kreativni, dobra volja ni dovolj, morate poznati tehnike usmerjanja misli in jih namerno uporabljati.

► Zakaj je tradicionalno razmišljanje tako neučinkovito?

De Bono bi rekkel, da je učinkovito kot eno kolo pri avtomobilu – brez njega se ne da, a ni dovolj. Kadar ste v težavah, vam analiziranje čisto nič ne koristi. Takrat se morate spomniti alternativ, kako priti iz težav. Prav tako vam v težavah ne koristi iskanje krivca, odvračanje odgovornosti ali kritiziranje – namesto tega morate oblikovati pot naprej. Ko ste že iz težav, pa seveda lahko analizirate, kaj se je zgodilo in zakaj. Tradicionalno razmišljanje je nagnjeno k temu, kar je bilo (prav ali narobe), de Bono pa se ukvarja s snovanjem poti naprej.

»Vsak izmed nas bi moral znati uporabljati tehnike namernega razmišljanja, kajti iz nadzora nad našimi mislimi sledijo naše čustvovanje, komuniciranje in ravnanje.«

► Kdo bi po vašem mnenju najbolj potreboval »prenovo« v razmišljanju?

Vsak izmed nas bi moral znati uporabljati tehnike namernega razmišljanja, kajti iz nadzora nad našimi mislimi sledijo naše čustvovanje, komuniciranje in ravnanje. Najbolj pa bi to potrebovali ljudje, ki so

Nastja Mulej
in Edward de Bono

tako pametni, da vse vedo. To so ljudje, ki ne želijo razmišljati – o posledicah, o drugih ljudeh, o možnih alternativah. To so ljudje, ki so padli v inteligenčno past, bi temu rekel de Bono.

► ***Nekje ste zapisali, da vas (zaradi takšnega načina razmišljanja) nič ne vrže iz tira. Mar to pomeni, da se nikoli ne razjezite?***

Zagotovo se razjezim manjkrat, kot se verjetno ljudje mojih let. No, v četrtem desetletju življenja se sicer vsi verjetno manjkrat, kot smo se v npr. drugem desetletju, ker smo že zreli in utrjeni. A jaz večinoma pravočasno ugotovim, da se mi jeza ne splača, da bi mi posledice vzele še več časa in energije. Poleg tega vem, da jeza največkrat izvira iz razlike med mojimi vrednotami in dano situacijo. Tisti, ki me razjezi, ima pač druge vrednote – to pa je njegova stvar, ne moja. Da pa bi me razjezila neka situacija, na katero nimam vpliva, pa se skoraj ne dogaja – takrat začnem skoraj samodejno iskati prednosti ali rešitve.

► ***Človek naj bi potreboval tri leta, da spremeni način razmišljanja. Poznate veliko ljudi, ki so – tako kot vi – paralelno razmišljanje ponotranjili?***

Mnogi, ki so pri meni na katerikoli metodi večkrat zapored, začnejo po prvih treh srečanjih poročati o tem, da so mirnejši in zadovoljnjejši, ker počasi doumavajo, da se bolj kot gledanje nazaj splača snavanje poti naprej. Navadijo se na konstruktivnejši in kreativnejši pristop, naučijo se zagristi v situacijo

bolj sistematično korak za korakom, postanejo bolj odprtji za poglede drugih ljudi, ki se jim začnejo zahvaljevati za različnost, saj ugotovijo, da se ljudje čudovito dopolnjujemo (če ne iščemo razlikovanja).

V treh urah tega skoraj nihče ne more ugotoviti, po treh obiskih, kaj šele po treh mesecih, da ne rečem treh letih, pa lahko! Ja, jaz jih poznam veliko – ker se pač družim z bolj ali manj takšnimi.

► ***Ste tudi mati dveh šolarjev. Ali tudi v vsakodnevnom življenju, delujete po de Bonovih principih?***

Pri nas se že od malega veliko hecamo – ker je humor dvojček kreativnosti. Razmišljamo o različnih možnostih – ne samo tistem, kar naj bi bilo »edino pravilno«. Omogočam jima raziskovanje situacije, predajam prevzemanje odgovornosti in ju ob napačah vedno vodim k razmišljanju, kaj sta se iz tega naučila (in ne, kaj sta naredila narobe). Prav tako sem bila v njunem razredu po eno uro na teden vsaj dvajsetkrat, kjer sem njiju in njune sošolce učila namernih orodij razmišljanja. Sedaj sta v 5. in 6. razredu in zdita se mi samoiniciativna, samostojna in samozavestna.

► ***Kako razmišljajo otroci?***

Razmišljajo samosvoje, a v veliki večini primerov se odzovejo tako, kot vidijo svoje najbližje. Tako da se – kot vsi vemo in vidimo – rodijo kreativni, radi preizkušajo neznano, radi se igrajo ... potem pa je odvisno od okoliščin. Če starši radi berejo, bodo otroci verjetno tudi. Če starši radi hodijo na služ-

bene seminarje, bodo tudi oni verjetno raje hodili v šolo. Če starši v težkih situacijah iščejo alternativne rešitve, ne pa krvcev, jih bodo tudi oni. Če starši premislico, preden kaj izrečejo, bodo tudi otroci pazili na besede in čustva. Po mojih izkušnjah in opazovanju je pri otrocih veliko odvisno od interpretacije situacije – če bo starš problem pogledal kot izziv, ki ga ne zablokira, ampak spodbudi k iskanju možnosti, je večja verjetnost, da se bo tako odzval tudi otrok. Sicer pa nerada posplošujem. Že pri nas doma je bilo tako, da je hči do šestega leta bolj uživala v neznanih situacijah, sin pa ni hotel niti z igrišča domov po novi poti. Njo sem morala »zapirati«, njega pa »odpirati«.

► Dr. Edward de Bono je orodja za učenje razmišljanja v šolah ponudil že leta 1972 in od takrat jih uporabljajo v osnovnih in srednjih šolah v 44 državah po svetu (v Venezuela, Avstraliji, Kanadi, Argentini, Indiji, na Kitajskem ...). Kako je s tem v Sloveniji?

V Sloveniji je boljše kot marsikje po Evropi. Zaradi antičnega izročila v Evropi izjemno negujejo analiziranje, kritiziranje, argumentiranje, kategoriziranje, debatiranje in ne razumejo, o čem govorimo,

Otrokom pa omogočam raziskovanje situacije, predajam prevzemanje odgovornosti in ju ob napakah vedno vodim k razmišljanju, kaj sta se iz tega naučila, in ne, kaj sta naredila narobe.

ko govorimo o namernem kreativnem in konstruktivnem razmišljanju. Resnici na ljubo pa sva s kolegico dr. Bojano Tancer, ki je tudi doktorirala iz poučevanja razmišljanja – tako da imamo sveže rezultate, kako metode delujejo na osredotočenost in kreativnost petošolcev – v preteklih sedmih letih za vodenje krožkov oz. klubov za razmišljanje na 40-urnih celoletnih delavnicah usposobili skoraj 400 pedagoških delavcev iz skoraj 200 ustanov. Na krajsih izobraževanjih pa sva verjetno imeli že nekaj tisoč učiteljev. Sama vsako leto vodim tudi eno skupinico učencev – zato da imam vedno sveže primere za svoje učitelje.

► Ena od de Bonovih orodij je tudi PNZ (pozitivno – negativno – zanimivo). Ga lahko razložite?

PNZ je najbolj osnovno izmed vseh in tisto, s katerim boste lahko začeli že pri štiriletniku: »Kaj je dobrega na tem, da dežuje? Kaj je slabega na tem, da dežuje? Kaj je zanimivega na tem, da dežuje?« In tako se bo od malega naučil, da stvari niso samo slabe ali dobre, ampak so tudi zanimive. Da ne šteje, da utrjuješ samo tisto, kar ti je všeč oz. ni všeč, ampak da pogledaš na isto zadevo iz dveh oz. treh strani. In da tvoj pogled na neko zadevo ni odvisen od tvojega trenutnega razpoloženja, ampak od obravnave te zadeve. Naučimo se, da moramo najprej raziskati in se šele potem odločiti. V vsakdanjem življenju se ljudje namreč takoj odločijo, potem pa to odločitev zagovarjajo – kar se meni zdi izjemno nepraktično ...

► Kaj lahko storimo starši, da bi naši otroci razmišljali drugače?

Kako lahko starši naučijo otroka kuhati? Tako da z njim kuhajo in ga vodijo pri tem. Enako ga lahko naučijo razmišljati – ni dovolj, da ga bodo poslali na tečaj razmišljanja, sami pa se bodo doma v situacijah odzivali impulzivno, zmedeno ali rutinsko. Kot rečeno, manjši otroci nas nenehno opazujejo, šele starejši se začnejo odločati sami zase.

Že od ranih let naj se starši z otroki igrajo odprte besedne igrice, si izmenično pripovedujejo zgodbice, jih poslušajo brez prekinjanja in sodb, kaj je prav in kaj ni. Kadar je čas za igro, seveda, ne, kadar je čas za varnost.

► Če se ne motim, se z de Bonovimi koncepti razmišljanja ukvarjate že 15 let. Se vam je kdaj zgodilo, da je prišel kdo k vam po pomoč, ker bi sam ugotovil, da mu njegov način razmišljanja ne zadostuje?

Ja, to so ljudje, ki večinoma hodijo k meni na odprte delavnice – ljudje, ki vedo, da bi lahko razmišljali in delovali še bolje, in radi razmigavajo svoje možgane. Z njimi je največji užitek delati – kot z ljudmi, ki prostovoljno pridejo k osebnemu trenerju in radi trenirajo tudi prek meja svojih zmožnosti.

V organizacijah, kamor sem povabljena na željo vodje izobraževanja, kadrovske službe ali vodje, pa imamo tudi ljudi, ki so tako zelo samozadovoljni, da moram najprej nevsljivo pritegniti njihovo pozornost, da sploh razumejo, da z njihovim razmišljanjem ni nič narobe, samo dopolnili bi ga lahko še z iskanjem vrednosti in možnosti ter si tako olajšali in obogatili svoje življenje. ▶